

ליקוטי ופסקי הלכות "חוקי חיים"

ותלמוד
"חוקי חיים"
לעשות רצונך
בלבב שלם

חוקי חיים

שע"י "חדר הוראה"

שכונת מנחת יצחק פתח"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

380

פרשת בהר בחוקי תשפ"ו

דיני לשון הרע - ד'

נא לא לעיין בגליון
בשעת התפילה
וקריאת התורה

דיני לשה"ר בשידוכים

לשון הרע לתועלת

- א. איסור לשון הרע שייך גם כשנוגע לשידוכים, אלא שיש היתרים מסוימים כמו בכל מקום אחר, כגון כשזה לתועלת יש אופנים מסוימים שמותר לספר.
- ב. בגליון הקודם (379) הבאנו את יסוד ההיתר לדבר לשון הרע לתועלת שהרי כשמדבר לתועלת הרי הוא לא מכוון לקלקל ולהרע לחבירו אלא לתקן ולהציל מן ההיזק שיכול לבוא עליו או על אחרים, והחפץ חיים התנה בלשון הרע לתועלת ז' תנאים לענין להציל אחרים מגזלן. וזכיר כאן ה' תנאים בקצרה כשהם מותאמים לעניני שידוכים (ח"ח רכילות כלל ט אות ב).
- ג. התנאים. א. להתבונן מתחילה שהדבר בעצם רע ורוב בני אדם מקפידים על זה, ב. לא להגזים בפרטים, ולא להוסיף פרשנות על העובדות, ולוודא שהדבר אכן שלילי ומהותי, ג. כוונה לתועלת בלבד ושתבוא מזה תועלת דהיינו לא להפיל את האדם אלא לאפשר החלטה מושכלת, ד. אם הדבר יבורר בדרך אחרת לא צריכים לספר, ה. שלא יסובב לו רע ע"י הסיפור רק שיוסר ממנו הטובה שהיה נעשה עמו [בשידוכים לא צריכים את כל ה' תנאים דהיינו לא צריכים שראה את זה בעצמו אלא יכול לסמוך על מה שמע מאחרים, וכמו כן אין כאן ענין תוכחה שצריכים להוכיחו לפני שמספרים, שזה אינו נוגע בבירור לשידוכים (באר מים חיים שם סק"ט)].

בירורים בשידוכים

- ד. כשמבררים מידע בנוגע לשידוכים, צריך שיתקיימו גם התנאים המופיעים בספר חפץ חיים (הל' לשון הרע כלל ד' אות י"א, הל' רכילות כלל ט) כגון שאסור להאמין בהחלט על תשובות שליליות, וכן צריך להודיע מתחילה ששואלים לצורך שידוך כדי שלא להכשיל את המספר באיסור ד' לפני עור' (שם).
- ה. למסור מידע. מצוה לסייע לחבירו בבירור עניני שידוכים משום מסייע לדבר מצוה ומשום מצות 'ואהבת לרעך כמוך', אמנם צריך להזהר מאד בזה כשמוסר מידע אודות בחור, נערה או משפחה, שמצד אחד מצוה גדולה לעזור ולסייע במסירת מידע כדי שיתרצו הצדדים, ומצד שני, יש חיוב לגלות האמת באופן המותר בדברים שחייבים להגיד כדי שלא להכשיל אדם במקומו רע ולעבור על לאו דלא תעמוד על דם רעך'.
- ו. ומ"מ אסור להגזים שום דבר (ח"ח שם) ולפעמים רק בהוספת מילה אחת או שינוי בקול, או תנועה באף, אפשר לקלקל שידוך, ודורות עתידיים תלויים בידי הנשאלים שבדרך כלל הם צעירים, ולכן צריך לשקול במאזני צדק כל מילה ותנועה לפני שמוציאה מפיו.
- ז. לכוון לשם מצות 'ואהבת לרעך כמוך'. עצה נכונה לשמירת הלשון בעת מסירת מידע היא, שכאשר נשאל אדם על אודות חברו, יעצור לרגע ויאמר בלבו, "הנני בא לקיים מצות 'ואהבת לרעך כמוך'". ומתוך כוונה זו יתחיל להשיב, ויקפיד שבכל שלבי הדיבור תהא מחשבתו נתונה לקיום המצוה. ובדרך זו יכוון דבריו לתועלת בלבד, ולא תצא תקלה מתחת לשונו, שהרי הוא בא לשם מצוה ולא חלילה לשם חטא.
- ח. נקודות טובות. כאשר שואלים אדם מה יש בידו לומר על פלוני לצורך שידוכים, ראוי לו שיתן ענינו אל הטוב המצוי בו, כי אין לך אדם שאין בו ניצוצות של טוב ומעלות נסתרות. ועל כן יש לחפש ולגלות אותן נקודות טובות, ולהעלות על שפתיו דברי שבח הראויים להיאמר באמת ובישור.

- ט. כששואלים שאלות. כשנשאל על פרטים מסוימים, ישיב באמת ובמידת הישור, בלא נטייה לימין או לשמאל. ואם אמנם מצוי בפלוני צד של חיסרון באותו ענין שנשאל עליו, נכון לרמוז עליו בלשון נקייה ובשיעור הראוי, מבלי להחשיך את התמונה או להגדיל את הדבר יתר על המידה, אלא אם כן מדובר בחיסרון חריג שיש בו כדי להפריע באופן מהותי, או סוג מום שמחויבים לגלות וכפי שיבואר לקמן.
- י. ומשום כך יש הנהגים, בבואם להשיב לשאלות בעניני שידוכים, לפתוח ולומר למבקש שישאל את אשר על לבו, ועל ידי כך תהיינה התשובות מדויקות יותר, מיושבות על הלב, ונאמרות בגבולות הנצרכים בלבד.
- יא. ספק מה להשיב. בכל דבר שיש לו ספק אם מותר להגיד, יכול להתחמק מהשאלה ולהגיד שצריך לברר את זה, או להגיד שהוא צריך ללכת עכשיו ואפשר לדבר יותר מאוחר, ואז לשאול את הרב מה ובאיהו אופן מותר להגיד, ואין בזה משום לשון הרע להרב מאחר שגם זה לתועלת (חלקת בנימין לשה"ר כלל י" ס"ק ס"ח), ואם א"א לדחות השואל, הכלל בכל ספק של מסירת מידע שלילי, הוא, שב ואל תעשה עדיף בדיני נפשות (מו"ר בעל שבט הקהתי).
- יב. איסור התיוג [labeling]. אף כאשר ניכרת באדם תכונה שלילית ומעשיו מעידים עליו, אסור להדביק לו תווית המגדירה את מהותו, כגון לכנותו טיפש, שלעפער, בטלן, שובב, כעסן, בעל גאוה, אכזרי וכדומה. לעומת זאת, מותר לתאר את מעשיו והתנהגותו באופן ענייני, המורה בעקיפין על אותן תכונות, כגון לומר שלעתים אינו מגיע בזמן, או שאינו מן המתמידים ביותר, או שלפעמים מראה יתר ביטחון עצמי, וכיצא בזה.
- יג. צו"ל. נתפשט בדורנו בא"י כינוי ישיבתי זר ומכוער לבחור הנוהג בתמימות וישרות ובמידת הצדקות, וקוראים אותו בלשון לעג "צו"ל", כביכול ראשי תיבות "צדיק ורע לו". וכבר יש בזה קלקול גדול, שהופכים שם של שבח לגנאי, ומציירים כאילו חסר לו שמחת החיים הגשמית ומנותק מן העולם; ואפשר שאדרבה, שמחתו שלמה ואמיתית, הנובעת מעמל התורה ודבקוה במדרגות הרוחניות אשר זכה להן.
- יד. ועוד, שרגילים להשתמש בכינוי זה כתווית של חסרון ולא כתואר של מעלה, ובזה יש פגיעה בכבוד הבריות, ואף חשש איסור לשון הרע ורכילות, כיון שמתייגים אותו וממעטים בדמותו ומטילים בו דופי בלשון לעג.
- טו. לפיכך יש להתרחק מכינוי זה ומדומיו, ולהרגיל את לשונו בדברי שבח מיושבים. וכשיש צורך לתאר בחור כזה לענין שידוכים, יאמרו עליו בלשון נקייה וישרה: בחור שקט ועניו, ירא שמים, רוחני מאוד, מדקדק מאד במצוות ובהלכה, ושוקד על תלמודו, כראוי לכבודם של בני תורה.
- טז. עסקת חבילה [Package deal]. נחוץ לציין שאין אדם מושלם בעולם ואף כששומעים איזה חסרונות, הרי שגם לצד השני קיימים חסרונות אולי רק מעטים, ואין שידוך מושלם בעולם, ומובן שכל אחד רוצה הכי טוב שאפשר להשיג, אבל אף פעם לא יכול להיות מושלם בתכלית השלימות, ולכן גם אם שומעים איזשהו דברים שליליים ומגלים איזה חסרונות, אין זה סיבה לעכב שידוך בגלל זה, ושמענו משפט פעם, שכל שידוך הוא 'עסקת חבילה', ובכל שידוך יש איזשהו חסרון, רק שצריכים לוודא שהחסרון הוא בחבילה ולא בעסק עצמו.

בירורים בגרוש וגרושה

יז. כשמבררים אודות שידוך לגרוש או גרושה, בדרך כלל רוצים לדעת את סיבת הגירושין ומי היה אשם, אם הבעל או האשה, או ההורים.. וגם מצוי ששומעים איזה שמועות ברחוב שלפעמים משמיצים את הצד השני כשהם מופצים לפעמים ע"י הצד הראשון, ולכן הדרך הנכונה לברר על הגרוש או הגרושה הוא ע"י צד שלישי כגון רב או יועץ נישואין שהיו מעורבים בגירושין ויודעים את הדברים הנכונים בלי נגיעות.

יח. אבל אין לברר אצל המחנות הראשונים, שבדרך כלל לא אוהבים זה את זה ויש ביניהם תרעומות, ואסור לברר אצל אדם שהוא שונא של המדובר שעליו לא נאמר ההיתר של תועלת (ח"ח כלל ד' אות י"א בהג', חוט שני עמ' שע"ג), אפילו אם אינו שונא גמור אלא יש סיבה סבירה שישנה את האמת מחמת הרגשים שליליים, חוששים שהוא ישקר או יגזים (קו זהירות מלש"ר בשידוכים פ"א ה"ה).

מסירת כתב יד לגרפולוג [graphologist]

יט. אסור לצד אחד למסור כתב יד של צד השני לגרפולוג כדי לדעת את תכונותיו ומידותיו בלי רשותו, שהרי עובר בזה על איסור לשון הרע (ח"ח לשה"ר כלל א' באר מים חיים סק"ד) שהרי לא כל הפרטים שימצאו בכתב יד הם לתועלת שיש בהם צורך לדעת לגבי השידוך, וכן עובר על חרם דרבינו גרשום בעיון כתב של חברו באופן שמעיין בו להבין תכונותיו הצפונות בתוכו (הגר"ב הלוי וואזנר בשם זקינו בעל שבת הלוי), אבל אם קיבל רשות מהמדובר או המדוברת עצמם מותר.

כ. אמנם מותר למסור כתבי יד מהבחור והנערה ביחד בלי רשות, כדי לקבל חוות דעת אם יש איזו התאמה ביניהם בלי שהגרפולוג יפרט את מידותיו הפרטיות.

מומים בשידוכים

מחלות משמעותיות

כא. מחלות משמעותיות ל"ע שמשפיעים הרבה על איכות החיים של בן אדם והדרך של בני אדם להקפיד עליהם, צריכים להודיע לצד השני לפני גמר השידוך, כגון סכרת [diabetes], ציליאה, קראהיס במצב חמור, מחלת הנפילה [epilepsy] וכדומה (מ"ר בשו"ת קנה בשם ח"א סי' קכ"א, פוסק הדור בתשובות והנהגות ח"א סי' תתע"ט, ח"ז סי' רצ"ז אות כ"ז), ואם לא מגלים אותם יוכל לגרום שאלות בקידושין של מקח טעות (שו"ת אג"מ אבה"ע"ז ח"ד סי' קי"ג).

חולי הנפש [Mental health]

כב. באופן קבוע. בחור או נערה שלוקחים כדורים לבריאות הנפש באופן קבוע וסומכים עליהם לתפקוד כשיר ולטיב איכות חייו, חייבים להודיע לצד השני לפני גמר השידוך, ולדאבוננו הרבה מחליטים לעצמם שאינם צריכים להודיע לצד השני, וגורמים הרבה עוגמת נפש אחרי זה ומטעים גם את עצמם.

כג. בעבר. אמנם אם אינם לוקחים באופן קבוע, או בעבר לקחו וכבר עברה תקופה ארוכה בלי תרופות ע"פ אישור רופא, ומנהלים חיים נורמליים, אין חיוב להודיע על זה, אלא אם כן שיש היסטוריה חמורה במחלת נפש, ובכל ספק יש להתיעץ עם רב.

הפרעה בקשב וריכוז ADHD

כד. בזמננו נתרבה הידע בענייני הפרעת קשב וריכוז, ונתברר לרבים כי יש בו תועלת גדולה לסייע למי שזקוק לכך, ועל כן נעשה הדבר מקובל ביותר, ובפרט במוסדות חינוך שלנו שבהם הכיתות מרובות תלמידים וקיים מחסור בתשומת לב אישית לכל תלמיד, והלימוד דורש ריכוז והתמדה, ניכר הצורך באמצעים המסייעים לתלמיד להצליח בלימודו. ואצלנו בציבור החרדי, שעיקר מדידת ההצלחה היא בעמל התורה ובהישג לימודי הקודש, יש מקום לעשות השתדלות הראויה כדי שכל תלמיד יוכל למצות את כוחותיו ולהצליח בלימודיו, ואף להיעזר בטיפול תרופתי כגון 'ריטלין' וכדומה כאשר הדבר נעשה על פי הדרכה נכונה ולצורך אמיתי.

כה. אחת מהסיבות שיש שנמנעים מלהשתמש בתרופות כאלו היא מחמת הסטיגמה וחששות בענייני שידוכים וכיוצא בזה. ועל כן נסדר את הדברים כראוי.

כו. אינו תלוי בה. אם בחור או בחורה השתמשו בעבר לצורך סיוע בלימודיהם, וכעת בהגיעו לפרקם שוב אינם נוטלים, אין צורך לגלות זאת כלל. וכן אם נוטלים לעיתים רחוקות, כגון בשעת בחינה או צורך מיוחד להתרכז, ואינם תלויים בזה ביום יום, אף בזה אין צורך לגלות, שהרי גם 'אקמול' לוקחים כשיש לפעמים כאב ראש ותרופות המכילים קפאין כשמתעייפים..

כז. תלוי בה. אולם אם יש תלות מרובה, עד שאינו יכול לתפקד כראוי בלעדיו, יש חובה לגלות זאת קודם שגומרים את השידוך, כדי שלא יהא בזה חשש של הטעיה. כמו כן, אם מדובר במצב הנוגע גם לבני משפחה נוספים כגון הורים, אחים, אחיות, של המדובר או המדוברת במידה שיש לו השלכה מהותית, ג"כ מחויבים לגלות זאת.

עוד תופעות שונות

כח. שיניים תותבות. נערה שנפלו לה שיניים ויש לה שיניים תותבות, אינה צריכה לגלות לחתן, מאחר שלא נקרא מום אצל כהן משום שלעת זקנתו בין כך ישרו שיניו (תוס' בכורות דף ל"ו ע"א ד"ה מה) לכן גם לענין שידוכין לא נקרא מום (גמ' כתובות דף ע"ב ע"ב, שיעורי תורה לרופאים סי' פ' בשם הגריש"א) כ"ש כיום שאפשר לעשות השתלת שיניים [implants].

כט. חוש הריח. נערה שאין לה חוש ריח, צריכה להודיע לבחור לפני שגומרים קשרי שידוכין משום שלצורך בישול מאכלים וידיעתה בטיבם צריכה לחוש הריח, אבל בחור שאין לו חוש ריח אינו צריך להודיע לנערה (שו"ת חוות יאיר סי' ר"ב) [אחרי החתונה כשהוא מבדיל במוצ"ש, אינו יכול להוציא אותה בברכת הבשמים (מ"ב סי' רצ"ז סק"ג), אלא היא צריכה לברך לעצמה על הבשמים במקום הנכון, והוא לא יענה אמן אחריה (מ"ב סי' קס"ז סק"ה)].

זמן הנכון לגלות החסרון

ל. רבים מסתפקים מתי נכון לגלות את החסרון, האם להודיעו קודם הפגישה הראשונה, או לאחר שנוצר קשר כלשהו ובטרם גומרים את השידוך.

לא. קודם הפגישה. יש המעדיפים לגלות כבר מתחילה, קודם שנפגשים. מעלת דרך זו היא, שהפגישה נעשית על דעת כן, בלא הפתעות, ואם נוצר קשר, הרי שכבר עברו את נקודת החסרון. אמנם לעיתים עצם הידיעה המוקדמת גורמת שלא יסכימו להיפגש כלל.

לב. לאחר שנפגשים. ויש המעדיפים להיפגש תחילה, ורק בשלב מאוחר יותר, לאחר שנוצר קשר מסוים, לגלות את החסרון לצד השני, בתקווה שההיכרות תמתן את החסרון בעיניהם. אולם צד שילוי שבדרך זו הוא, שלעיתים אין רצון להמשיך, ונמצא שהפגישות הראשונות היו לבטלה.

לג. למעשה. על כל אחד לשקול את דרכו לפי מצבו ונסיבות העניין, ולבקש סייעתא דשמיא. יש להאמין באמונה שלמה, שאם השידוך נגזר מן השמים, אין דבר שיעכב בעדו, ואם אינו ראוי, אין תחבולה שתועיל, כי הכל בידו יתברך שמו.

כלים אסורים

לד. בחור או נערה שמחזיקים טלפון או מכשיר שאין רוח חכמים נוחה הימנו, צריכים להודיע לצד השני כשיודעים שהצד השני יקפידו על זה, [ואם לא מקפידים, אז השידוך בגדר 'ענבי הגפן וענבי הגפן' אבל אינו דבר נאה ומתקבל..]

שרבן

חייב להודיע חסרונות

לה. שדכן שידוע על מומין שיש לצד אחד או על חסרונות שהיו מפרעים, חייב להודיע לצד השני ואסור להסתירם (שו"ת לבושי מרדכי חו"מ ח"ב סי' ט"ו), אלא אם כן הוא מדגיש להם שאינו יודע את כל הפרטים ויבררו בעצמם, או כשאר מנהג העולם שהשדכן רק מציע ומקדם ענינים ועל הצדדים לברר בעצמם.

לגלות סיבת סירובו

לו. אין לגלות. כשצד אחד מסרב לקדם שידוך שהציעו, אסור לגלות לשדכן סיבת סירובו שהרי יש בזה איסור לשון הרע, ואסור לשדכן לחקור וללחוץ על הצדדים לידע מה הסיבה שהרי מכשילו בלשון הרע, אלא יש להשיבו שהשידוך אינו מתאים (חוט שני שמירת הלשון פ"ז ס"א, הגריש"א, ציוני הלכה נישואין עמ' ש"ס).

לז. ואם השדכן טוען שרוצה לדעת את הסיבה כדי לסייע לצדדים בקידומו, לשלול אי הבנה או פרשנות על מידע ששמע, מותר לספר כי אז זה נקרא לתועלת (ארחות חיים ציורים אות ט"ו), אבל זה פשוט שאסור לשדכן לחזור לצד השני ולגלות את סיבת סירובו לשידוך שהרי בזה יש איסור גמור של רכילות.

אחרי סדרת גליונות על נושא שמירת הלשון, נסיים במילים אלו: אשרי האדם הזוכה להיות מן הנהירים בלשונם, שעליהם נאמר 'מי האיש החפץ חיים... נצור לשונך מרע', ואשרי אלו שקובעים לימוד בספר חפץ חיים כסייג וצעד לקראת זהירות בשמירת הלשון, ובזכות זה ממשיך עליו חיים של ברכה, שלום וישועה. יהי רצון שנוכה כולנו לטהר דיבורינו, לקדש פינו, ולהיות מן המברכים שלום בעולם, ובזה נקרב את הגאולה השלמה במהרה בימינו אמן.

גליון זה נתרם לזכות התורם ולזכות הרבים המתחזקים בשמירת הלשון והמהפכה שנתעורר ע"י לימוד דינים אלו

ל"נ מו"ר מרן הגאון הצדיק רבי מאיר ב"ר שלמה בראנדסדארפער זצוק"ל בעל 'קנה בשם' רב תוא"י וחבר הבר"ץ - נלב"ע ב' אייר תשס"ט